ויצא

א. בקשר מיט דעם אויבערשטנ׳ס ברכה צו יעקב אבינו „ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה״ [1], זאגן חז״ל [2]: „כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר [3] אז תתענג על ה׳ גו׳ והאכלתיך נחלת יעקב וגו׳ לא כאברהם וכו׳ ולא כיצחק וכו׳ אלא כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה״.

עס איז ידוע [4], אז שכר־מצוה איז מדה כנגד מדה — דאַרף מען פֿאַר־שטיין: מיט וואָס איז די מצוה פון (עונג) שבת אין אַ בחינה פון „בלי מצרים״ וואָס דערפֿאַר [5] איז אויך איר שכר אַ „נחלה בלי מצרים״ [6] ?

ב. אָט דעם ענין — אַז דער שכר פֿאַר שמירת שבת איז די ברכה „ופרצת״ („נחלה בלי מצרים״) — גע־פינט מען אויך בנוגע צו יעקב׳ן גופא:

חז״ל זאָגן [7]: אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת ירש את העולם [8] במדה שנאמר [9] קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה וגו׳ אבל יעקב שכתוב בו שמירת שבת שנאמר [10] ויחן את פני העיר נכנס עם דמדומי חמה וקבע תחומין מבעוד יום, ירש את העולם [8] שלא במדה שנאמר [1] והי׳ זרעך כעפר הארץ וגו׳ [10*].

מפרשים [11] זיינען מסביר, אַז דער טייטש פון די ווערטער „אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת״ איז (ניט אַז עס ווערט בכלל ניט דערמאָנט אין תורה אַז ער האָט געהיט מצות שבת — וואָרום עס שטייט [12] דאָך ביי אברהם׳ען „וישמור משמרתי״ און חז״ל [13] טייטשן: „אפילו הלכות עירובי חצירות הי׳ אברהם יודע״ — נאָר) אַז עס ווערט ניט געזאָגט „בפירוש״ או „בדרך פֿרט״ וועגן שבת באָזונדער, נאָר בלויז בכלל, איינגעשלאָסן אין אַלע מצוות פון התורה כולה: משא״כ ביי יעקב׳ן שטייט „בדרך פרט״ אַז ער האָט געהיט מצות שבת.

און וויבאַלד אָט די מצוה פון שמי־רת שבת ווערט אין דער תורה אונ־טערשטראָכן ביי יעקב׳ן (און ניט ביי אברהם׳ען) — איז דאָס גופא אַ באַ־ווייז אַז ביי יעקב איז דער קיום מצות שבת געווען אויסגעטיילט פון אַנדערע מצות [14]; און צוליב דער באַזונדערער

---

1) פרשתנו כח, יד.
2) שבת קיח, סע״א ואילך.
3) ישע׳ נח, יד.
4) ראה סוטה ח, ב וט, ב (במשנה). ובכ״מ. וראה תניא פל״ט (נג, א): שמשכרה גדע מהותה כו׳.
5) ראה ב״י או״ח ר״ס רמב. חדא״ג מהרש״א שבת שם.
6) ועיין שו״ע אדה״ז שם: נתפרשו בשבת ע״י הנביאים . . ועונג . . וכל המענג את השבת שכרו מפורש בקבלה אז תתענג על ה׳ וגו׳ ובדברי רז״ל שמוחלין כו׳.
7) ב״ר פי״א, ז. פסי״ר ספכ״ג.
8) בפסי״ר שם: הארץ.
9) לך יג, יז.
10) וישלח לג, יח.
10*) וסיפא דקרא: ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה (פי׳ מהרז״ו). ובפסי״ר (וכן בב״ר הוצאת תיאדור) הובא הסיום בפנים.
11) רש״י לב״ר שם. פי׳ מהרז״ו שם.
12) תולדות כו, ה.
13) ב״ר פס״ד, ד. וש״נ. וראה גם פירש״י עה״פ.
14) וראה לקו״ש ח״ה ע׳ 69, שי״ל שהמצות שנאמרו בפירוש אצל א׳ מהאבות, קיים מצד ענינו הפרטי, ע״ש.

מעלה אין זיין קיום מצות שבת האָט ער זוכה געווען צו ברכת „ופרצת".

אויך דאַרף מען זאָגן, אַז דערפון וואָס פון אַלע פרטים אין מצות שבת וואָס יעקב האָט מקיים געווען, דער־מאָנט די תורה בפירוש דעם פרט פון „קבע תחומין" — איז פאַרשטאַנדיק, אַז כאָטש די ברכה „ופרצת" האָט אַ שייכות צו שמירת שבת אין אַלגעמיין (כל' חז"ל: „יעקב שכתוב בו שמירת שבת"), פונדעסטוועגן האָט זי אַ באַזונדערע שייכות צום ענין פון תחומין.

אין אַנדערע ווערטער: אָט די ספעציעלע מעלה אין קיום מצות שבת, מיט וועלכע יעקב האָט זיך אויסגעצייכנט, האָט זיך אויסגעדריקט במיוחד אינעם קיום פון דעם ענין התחומין.

דאַרף מען פאַרשטיין: א) אין וואָס איז באַשטאַנען די באַזונדערע מעלה פון קיום מצות שבת דורך יעקב לגבי דעם קיום פון דער זעלבער מצוה דורך אברהם, וואָס צוליב דעם ווערט דאָס דערמאָנט נאָר בייַ יעקב'ן, און וואָס דערפאַר האָט ער זוכה געווען צו ברכת „ופרצת"? ב) פאַרוואָס דריקט זיך אויס אָט די מעלה דוקא אין דעם ענין פון תחומין[15]?

ג. וועט מען עס פאַרשטיין בהקדים דאָס וואָס דער מיטעלער רבי — בעל הגאולה פון יו"ד כסלו[16] — איז מבאר אין זיין מאמר „אתה אחד"[17], דעם חילוק צווישן דער מצוה פון שבת און אַנדערע מצות:

אַנדערע מצות, וויבאַלד זייער אופן הקיום איז דורך אַן „עבודה ועשי'", זיינען דאָ חילוקים צווישן דעם אופן קיום המצוה דורך צדיקים גדולים און דעם אופן הקיום דורך אנשים פשוטים: צדיקים גדולים, באַ זייער הנחת תפילין כנגד הלב ועל הראש, למשל, איז דאָך בייַ זיי דער לב וו(מוחין שב)ראש באופן נעלה ביותר — משא"כ בייַ אנשים פשוטים. און על דרך זה בייַ אַנדערע מצות.

דאָקעגן די מצוה פון שמירת שבת, וואָס באַשטייט פון מנוחה און שביתה פון ענינים עשי', איז דאָך אין דעם „ניט", אין דעם העדר[17*] ניטאָ קיין אונטערשייד צווישן איין איד און אַ צווייטן. וואָרום הגם די שביתה פון אנשים פשוטים איז פון מלאכה סתם, די שביתה פון עושי מלאכת המשכן — אין מלאכות המשכן, אויך איז דאָך די שביתה פון דער עבודת הבירורים של ימות החול[18] — איז עס בלויז אַ חילוק אין די ענינים פון וועלכע מ'איז

---

15) ובפרט לפי' ידי משה לבי"ר פי"א שם ש„אברהם לא קיים עירובי תחומין ולא עשה המצוה רק במדה כו'".

16) יום אמירת (שיחה) מאמר זה.

17) ס"ע 8 ואילך (נדפס, בקונט' בפ"ע — תשכ"ה). מאמרי אדהאמ"צ קונטרסים ס"ע י ואילך.

17*) אין להקשות דה"ז בכל מצות לא תעשה • —

ואינו — כי, לדוגמא, ל"ת דלא יהי' לך אלקים אחרים — תוכנה האיסור דע"ז (דשייך לאמונה ודעת כו') וכתוצאה מזה בא האיסור דעשיית ע"ז, השתחוואה וכו' והשבתת ע"ז כו',

משא"כ השביתה ומנוחה דשבת — זהו תוכן הציווי („ומנוחה שלימה", שביתה — מ„כל מלאכה") וכמש"נ (יתרו כ, י־יא): לא תעשה כל מלאכה גו' כי גו' וינח ביום השביעי.

18) ראה ד"ה אתה אחד שם: ובורר אסור בגשמיות וברוחניות כו'.

•) להעיר משייכות איסור תחומין לכל מצות ל"ת — מד"ה להבין שרשי הדברים כו' השמים כסאי סוס"ג (אוה"ת בראשית (כרך ג') ע' 948).

שובת: אָבער אין ענין און עצם השביתה זיינען „הכל שוין ממש״ [19].

און דורך דעם וואָס ער איז מקיים בשלמות די שביתה ומנוחה ווייל עס איז „בעיניו כאלו כל מלאכתו עשוי״ [20], און „משום עונג שבת״ איז ער ניט „מהרהר כלל בעסקיו״ — איז „אין [21] לך עונג גדול מזה״ [22].

ד. דער טעם פאַרוואָס אָלע זיינען גלייך אין דער מצוה פון שבת, איז דער מיטעלער רבי מבאר [23], ווייל דער עיקר המצוה פון שבת איז „במנוחת הנפש בעצמותה בבחי׳ יחידה שלמעלה מבחי׳ הגילוי במוח ולב״. ד. ה. די מצוה פון שבת איז פאַרבונדן מיט עצם הנפש, בחי׳ יחידה שבנפש. און דערפאַר זיינען ניטאָ אין דעם קיין חילוקים צווישן איין איד מיטן צווייטן, ווייל אין דער בחי׳ פון יחידה זיינען אָלע אידן גלייך, פון דעם גדול שבגדולים ביז דעם פשוט שבפשוטים.

און לויט דעם, איז דער מיטעלער רבי מבאר דאָס וואָס מיר זאָגן אין דער תפלה פון מנחת שבת „כי מאתך היא מנוחתם ועל מנוחתם יקדישו את שמך״:

מנוחת שבת איז „מאתך ממש״, פון עצמותו ומהותו ית׳ [24], און דערפאַר איז די מנוחה אויך ביי אידן פאַרבונדן מיט עצם הנפש ממש — בחי׳ יחידה. „ועל מנוחתם יקדישו את שמך״: דער ענין פון מסירת נפש על קידוש השם [25], גענפינט זיך אין זיין גאַנצקייט ביי אָלע אידן בשוה, ווייל דער כח פון מס״נ על קידוש השם קומט פון יחידה שבנפש; און דערפאַר איז „ועל מנוחתם יקדישו כו׳״, וואָרום מנוחת שבת און קידוש השם זיינען ביידע געבונדן מיט יחידה שבנפש.

ה. דאָס וואָס בחי׳ יחידה שבנפש איז גאַנץ ביי יעדער איד, ניט קוקנדיק אויפן מצב פון זיינע כוחות — איז דאָס דערפאַר, וואָס יחידה איז לגמרי אפגעטראָגן פון די כוחות פון דעם מענטשן, זי איז העכער פון „גילוי״.

ד. ה. יחידה שבנפש איז העכער אפילו פון די בחי׳ מקיפים פון דער נשמה, וואָרום אויך זיי האָבן אַ בעררַ׳דיגע ווירקונג אויפן מענטשן [26] — ווי ס׳איז מבואר אין חסידות [27] אויפן מאמר רז״ל [28] „אע״ג דאינהו לא חזו

19) עיין שם ריש ע׳ 9 (מאמרי אדהאמ״צ שם ריש ע׳ יא).

20) שו״ע אדה״ז סש״ז סכ״א. וראה בב״י שם שהביא המקור מאגה״ת לר׳ יונה ובאגה״ת שם: וכן אנו אומרים בתפלה מנוחת שלום השקט ובטח מנוחה שלימה שאתה רוצה בה — שבזה קאי אדמריר האמצעי במאמרו.

21) שו״ע שם מהטור (מסמ״ק סר״פ (רפ״א)).

22) ראה באריכות איך דהעונג דשבת בא מצד השביתה ומנוחה דשבת: סידור קעד, א ואילך. קצט, ג ואילך. המשך תרס״ו ע׳ תקמג ואילך ועוד.

23) ס״ע 8 (מאמרי אדהאמ״צ שם ס״ע י) ואילך.

24) וראה ד״ה אתה אחד שם (לפנ״ז) בפי׳ „מנוחה שלימה שאתה רוצה בה״ — „בחי׳ שלימותא דכולא שאתה מעצמותו רוצה בה כו׳״. ובסידור (ר, רע״ב) פי׳ שאתה בעצמות התענוג הפשוט כו׳.

25) בפע״ח, בסי׳ האריד״ל וכו׳: דיכוון למס״נ על ק״ה באמרו יקדישו את שמך.

26) ד״ה אתה אחד שם ע׳ 9 (מאמרי אדהאמ״צ שם ע׳ יא־יב). תו״ח לך צה, סע״ג ואילך. אמ״ב שער הציצית פ״ד. פי״ח. פכ״א. סד״ה תקעו עתיר. ד״ה וזאת התרומה שם. וראה תו״א נה, רע״ב. לקו״ת תצא לו, ד.

27) לקו״ת במדבר טז, א ואילך. תצא שם. האזינו עא, ד. מכומות שבהערה הקודמת. ועוד.

28) מגילה ג, א. סנהדרין צד, רע״א

מזלייהו חזי", אז פון בחי' מזל שבנשמה, וואס דאס איז דער מקיף הנשמה, פאלן אריין הרהורי תשובה צום מענטשן אן הכנות וכו'.

אבער יחידה שבנפש איז העכער פון צו האבן א גלוי־דיקע ווירקונג אין מענטשן, ביז עס זעט אויס כאילו זי האט ניט קיין שייכות צו אים.

דערפאר קען ניט זיין די השראה פון בחי' יחידה אין די כלי הגוף: נאכמער: אפילו ניט אין די מקיפים שעל האדם, ווי לבושים און בית[29], וואס אין זיי זיינען שורה די מקיפים של הנשמה — ווארום וויבאלד זיי האבן א שייכות און אנגעמאסטנקייט צום מענטשן[30]

[ניט בלויז „לבושים", דער „מקיף הקרוב", וועלכע נעמען ארום דעם מענטשן אין אן אופן פון זיין צו־געפאסט לויט דער מאס פון דעם וואס טראגט די לבושים, נאר אויך „בית", וואס איז א „מקיף הרחוק" איז וויים פון מענטשן, האט אויך ער א שייכות וערך צום מענטשן]

קען דאס ניט זיין די השראה פון יחידה וואס איז מובדל לגמרי פון מענטשן.

נאר די השראה פן יחידה איז (ווי ס'איז מבואר דארט אין מאמר[31]) אין די ד' אמות של האדם „הרחוקים בתכלית הריחוק אשר אין ריחוק יותר ממנו" — און דערפאר קען דאס שורה זיין יחידה שבנפש.

און דאס איז אויך דער טעם[32] פארווואס ס'איז דא דער דין פון ד' אמות ביום השבת, ווי חז"ל[33] לערנען פון פסוק[34] „שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו" — ווייל אין שבת איז דער גילוי פון בחי' יחידה, וואס השר־אתה איז אין די ד' אמות של האדם[35].

ו. עפ"י כהנ"ל, איז מובן די שיי־כות פון ברכת „ופרצת" מיט מצות שבת: „ופרצת" איז א „נחלה בלי מצרים", וואס לאמתו — איז דאס דער מרחב פון עצמותו ומהותו ית' וואס האט ניט קיינע הגבלות; און דאס ווערט נמשך דורך שמירת שבת, וואס „מאתך היא מנוחתם" — „מאתך ממש"[36]

און דאס איז אויך די מעלה אין דער שמירת שבת פון יעקב אויף שמירת שבת פון אברהם:

---

29) ראה בארוכה ד"ה מזמור שיר — לקו"ת ברכה צח, ד ואילך (בשינויים — בסה"מ הנחות הר"פ ע' עט ואילך). סידור שער התפלה יט, ד ואילך. ובכ"מ.

30) ראה מקומות שבהערה הקודמת. ד"ה אתה אחד שם.

31) שם. אמ"ב שער הק"ש פמ"ב־מג". שער הציצית פכ"א. תו"ח בשלח רנה, א. שם ב' ואילך. וראה קונט' ענינה של תורת החסידות ס"כ, דזהו טעם הדין דד' אמות של אדם קונות לו גם שלא מדעתו, ע"ש.

32) ד"ה אתה אחד ע' 10 (מאמרי אדהאמ"צ שם ע' יב). אמ"ב שער הק"ש שם.

33) עירובין מח, א. נא, א. ירושלמי שם פ"ד ה"א. מכילתא בשלח טז, כט. פרש"י שם — לענין ד' אמות חוץ לתחום.

בתיב"ע, פס"ז וראי"ם לבשלח שם — שגם טלטול ד' אמות ברה"ר נלמד משם.

34) בשלח שם.

35) להעיר מהקס"ד בספרי זוטא (שלח טו, לב) — דאין לאדם בשבת אלא ד' אמות לחוד (גם בתוך התחום).

36) ראה גם אוה"ת ויצא קצא, ב. ולהעיר מחדא"ג שבהערה 5.

---

*) באמ"ב שם (וכן בתו"ח שם — רנד, סע"ב ואילך). דד' אמות הוא דוגמת מקיף דבית, מקיף דמקיף — אבל בד"ה אתה אחד הוא כבפנים.

ביי אַברהם איז תורה כולל דעם פּרט פון שמירת שבת אינעם קיום פון כללות התורה, ווייל זיין ענין איז ניט געווען דער באַווייזן בגילוי די מעלה פון שמירת שבת לגבי אַנדערע מצות — גילוי בחי' יחידה;

דוקא ביי יעקבֿ[37] (קו האמצעי, וואָס ער דוקא איז עולה בפנימיות[37]* הכתר), וואָס ביי עם איז געווען דער ביטול בתכלית[38] — וואָס דערפאַר שטייט[39] (אלס הקדמה צו ברכת „ופרצת") „והי' זרעך כעפר הארץ", וואָס „עפר" ווייזט אויף תכלית ה־ביטול[40] — האָט ביי אים מאיר געווען בחי' יחידה, וואָס דריקט זיך אויס בגילוי אין שמירת שבת, כנ"ל בארוכה.

ז. עפ"ז וועט מען אויך פאַרשטיין פאַרוואָס פון גאַנצן כלל פון שמירת שבת וועט דאָ אויסגעטיילט דער ענין פון תחומין: דער „תחום" פון אַ מענטש איז בדומה צו די ד' אמות שלו, וואָרום דער תחום איז דאָך „מקומו" של האדם (דערפאַר לערנט מען עס אַפֿ[41] פון פּסוק „אל יצא איש ממקומו"). וואָס פון דעם איז מובן, אז דער גילוי בחי' יחידה האָט אַ שייכות צו דעם תחומו של האדם.

אין אַנדערע וועגן: כשם ווי ס'איז דאָ די השראה פון בחי' יחידה אין די ד' אמות של האדם, אַזוי י"ל בדרך אפשר איז אויך דאָ מעין זה איר השראה אין כללות'דיקן „מקום" פונעם מענטשן[42] — אין זיין תחום.

און דערפאַר, הגם דער ענין פון יחידה דריקט זיך אויס אין כללות־דיקן קיום פון מצות שבת, האָט עס אַבער אַ ספּעציעלע שייכות מיט דעם ענין פון תחומין — וואָס דאָרטן איז די השראה פון בחי' יחידה.

(ממאמר ד"ה והי' זרעך, ש"פ ויצא, יו"ד כסלו תשכ"ב)

---

37) ראה סידור שבהערה 24, ד„מנוחה שלימה כו'" שייך ליעקב דוקא, בחי' נחלה בלי מצרים. וראה סידור שם, דזה שייך לסעודה שלישית דשבת דכתיב בי' והאכלתיך נחלת יעקב (זח"ב פח, ב) — כי העונג דסעודה שלישית הוא „עצמות התענוג הפשוט", בחי' „נחלה בלי מצרים" דיעקב. ובהמשך תרס"ו (ר"ע תקמה) שהוא „עצמות התענוג ממש . . בחי' עצמות א"ס שלמעלה גם מבחי' סוכ"ע כו' (סעודה דשחרית)".

*37) תו"ח נח סה, ב. ד"ה פדה בשלום תרע"ג (בהמשך תער"ב ח"א). ועוד.

38) ובד"ה כל המרחם תש"ט (פ"א ואילך) מבואר דהשייכות של נחלה בלי מצרים ליעקב הוא מצד מדתו של יעקב — מדת הרחמים, ע"ש.

39) ראה במדב"ר פ"ב, יב: ויעקב נתברך בעפר הארץ כו'. ראה אוה"ת בלק ע' תתקיח. תתקכו.

40) ראה ב"ר עה"פ (פס"ט, ה): מה עפר עשוי דיש לכל כו'.

41) עירובין נא, א. ירושלמי שם. מכילתא שם ומשפטים כא, יג. פרש"י ותיב"ע בשלח שם.

42) ראה אמ"ב ותו"ח (רנה, רע"א) שם, שגילוי יחידה בד"א הוא לפי שהן מקומו של האדם. ולהעיר שבאמ"ב שם (פמ"ג — משא"כ לפנ"ז בפמ"ב) ותו"ח (שם, ב), וכן בד"ה אתה אחד שם, מובא הכתוב „אל יצא איש ממקומו" שממנו נלמד תחומין (ולא ד' אמות).